

INGEBOEKT

Het verschijnsel taal

Eindelijk!

Peter M. Nieuwenhuijsen: *Het verschijnsel taal*.

Een kennismaking. Bussum: Coutinho, 1995, 288 p., 44,50 NLG.

De ondertitel van deze recensie slaat allerm minst op de verschijningsdatum van bedoelde publicatie. *Het verschijnsel taal* (voortaan: HVT), een verzorgde uitgave van Coutinho, dateert immers al van 1995, en mijn 'eindelijk' is dus enkel en alleen op te vatten als het mea culpa van een (nu opgelucht) recensent die schandalig lang bij de pakken is blijven zitten. Van het feit dat deze laattijdige bespreking anderzijds dan toch ook weer niet op te vatten is als de spreekwoordelijke mosterd/mosselen na de maaltijd moge uw verdere lectuur u - naar wij hopen - overtuigen.

HVT omvat vier doordacht gestructureerde delen, waarin Nieuwenhuijsen in 15 doorge-nummerde hoofdstukken de hachelijke uitdaging aangaat een 'kennismaking' (=ondertitel) met het zo complexe verschijnsel taal te bieden. Als men daarbij bedenkt

dat het hele boek (bibliografie en register inbegrepen) niet eens 300 pagina's telt, zou de neiging groot kunnen zijn tenminste occasioneel oppervlakkigheid te gaan verwachten. Niets is echter minder waar: de toegemeten ruimte wordt knap benut en nergens vond ik pieken of dalen met betrekking tot het aangehouden niveau.

In zijn *Voorwoord* stelt de auteur met zijn HVT een bijdrage te willen leveren aan de verbreiding van meer informatie over de menselijke natuurlijke taal, een fenomeen waarover de kennis niet wijd verbreid (genoeg) is. Terecht merkt hij op dat taalkunde geen schoolvak is naast bijvoorbeeld biologie of aardrijkskunde, en dat men er zich op school toe beperkt de kwaliteit van het taalgebruik te (laten) bestuderen, eerder dan dat het verschijnsel taal doorgond wordt.

De 'kennismaking' met het verschijnsel taal wordt op gang getrokken op de gebruikelijke manier. In de hoofdstukken *Wat is taal?*, *Klanken en regels* en *Schrift en spelling* confronteert Nieuwenhuijsen ons met de bouwstenen van het apparaat. Hier blijft het dus allemaal nogal technisch en descriptief, hoewel de keuze voor uitdieping van het schriftelijke aspect niet vanzelf spreekt, en trouwens ook als zodanig aangekondigd wordt. Hieraan zal de omstreeks de verschijningsdatum van HVT heersende polemiek omtrent de Spelling 95 wellicht niet vreemd zijn.

Deel II gaat in op de variatie die door de in deel I voorgestelde elementen mogelijk gemaakt wordt. Na algemeen inleidende hoofdstukken omtrent *Geografische variatie* en *Sociale variatie* last de auteur twee diachrone hoofdstukken in: *Diachrone variatie* en het uiterst belangwekkende *Taal in de prehistorie* waarin hij taalwetenschap linkt met genetica.

In Deel III wordt het verschijnsel taal bestudeerd vanuit uiteenlopende invalshoeken, maar telkens als psychologisch en zelfs biologisch onderzoeksobject. De basisidee luidt "dat het menselijk brein beschikt over langs genetische weg doorgegeven eigenschappen die noodzakelijk en, gepaard aan normale sociale omstandigheden, voldoende zijn voor de verwerving van taal" (p. 141). De titels van de hoofdstukken spreken voor zich: *De aangeboren basis van het taalvermogen*, *Het brein*, *Primaire taalverwerving* en *Dieren en taal*.

Via het vierde deel gaat Peter Nieuwenhuijsen selectief in op de opzet van de heden-daagse wetenschappelijke bestudering van het door hem onder de loep genomen verschijnsel. Hierbij beperkt hij zich (node?) tot het door velen trouwens als primordiaal beschouwde aspect van de menselijke

competence. In een verhelderende aanloopparagraaf wordt dit begrip trouwens keurig geïntroduceerd. Drie van de vier tot dit deel behorende hoofdstukken behandelen achtereenvolgens *Lexicon*, *morfologie en betekenis*; *Fonologie* en *Syntaxis*. Het laatste hoofdstuk, meteen ook de afsluiter van het hele boek, is getiteld *Een universeel principe*. Hierin belicht de auteur, in samenwerking met prof. dr. E. Reuland, de in deel III geopperde idee van de biologische bepaaldheid van menselijke taal, waarvan vermoed kan worden dat ze het verschijnsel een universele dimensie verleent. Weliswaar is het zo dat bepaalde hierbij gebruikte elementen pas in de eerste hoofdstukken van deel IV aan bod kwamen, maar toch lijkt mij de plaatsing van dit hoofdstuk wat ongelukkig; het sluit immers eerder aan bij deel III of zou, enigszins *hors parcours* en gelardeerd met wat meer algemeen-afsluitende beschouwingen, veeleer als algemeen slot-hoofdstuk kunnen dienen, na een afgesloten deel IV dan.

HVT gaat op zoek naar de essentie van taal als te bestuderen en nader te doorgronden fenomeen. Daartoe worden op letterlijk elke pagina verduidelijkende voorbeelden gegeven uit veelal levende talen, waarbij het Nederlands om voor de hand liggende redenen veruit het meest aan bod komt. Een hint aan de auteur voor een eventuele toekomstige bewerking zou kunnen bestaan uit het onder zijn aandacht brengen van het vooralsnog ontbreken van veel Zuid-Nederlands voorbeeldmateriaal; vooral in de sociolinguïstisch getinte hoofdstukken ware zulks interessant - en dat niet alleen voor een Vlaams lezers- resp. gebruikerspubliek.

Want behalve gelezen kan HVT immers ook gebruikt worden. De nauwelijks verholten bijna verontschuldigende waarschuwing van docent-vorser Nieuwenhuijsen (Rijksuniversi-

teit Groningen) in zijn *Voorwoord* - "dit boek heeft het karakter van een studieboek gekregen" (p. 9) - blijkt achteraf bekeken te slaan op een aspect dat zijn HVT nu net verheft boven nogal wat gelijkaardige maar telkens weer veel minder interessante soortgenoten. Op didactisch erg doordachte manier last de auteur regelmatig opdrachten in, waarvan sommige een eerder (zij het nooit zuiver) reproductief karakter hebben, maar die er de lezer meestal toe aanzetten de opgedane kennis creatief toe te passen in nieuwe, veelal levensechte situaties. Wij kunnen evenwel zowel auteur als lezer geruststellen: de 'opdrachten' leiden manifest niet af van de in HVT ingesponnen rode [aandachts]draad, en zelfs opdrachten die niet uitsluitend aan de schrijftafel kunnen worden uitgevoerd zouden daartoe geen aanleiding geven in een zo prachtig gestructureerd en informatief boek als dit.

Mijn slotoordeel kan dus niet anders dan uitermate positief zijn. Wat let docenten (al

dan niet Nederlandse) taalkunde dit boek hoog bovenaan op de lijst van de door hun studenten ter kennis te nemen werken te plaatsen? Waarom zouden ook docenten Nederlands secundair/voortgezet onderwijs bepaalde fragmenten niet gebruiken in hun lessenreeksen taalkunde (die alvast in Vlaanderen onder het leerplankopje 'taalbeschouwing' wel degelijk ingebouwd kunnen/moeten worden!)? En... waarom zou elke geïnteresseerde - al dan niet taalkundige - taalgebruiker HVT niet kunnen aanwenden om er, desnoods bij mondjesmaat, telkens weer wetenswaardigheidjes en -heden uit te putten die alleen maar kunnen bijdragen tot verdieping van ons inzicht in een verschijnsel dat ons bij uitstek onderscheidt van het oneindig aantal andere levensvormen op deze aardbol?

Het verschijnsel taal van Peter M. Nieuwenhuijsen is in zijn soort ontegensprekelijk een fenomeen en verdient als zodanig te worden erkend.

Wouter Brandt
Universiteit Antwerpen (UIA)
Departement Didactiek en Kritiek
Universiteitsplein 1
2610 Wilrijk